

8 मार्च 1960

मेसर्स युपी इलेक्ट्रिक सप्लाय कं, लि.

विरुद्ध

मेसर्स एस. एन. चौधरी यांचे कार्यकर्ते,

कंत्राटदार आणि आणखी एक

(पी. बी. गजेंद्रगडकर आणि के. एन. वांचू, जे.जे.)

औद्योगिक विवाद-अधिकरण निर्णय मुद्दा संदर्भ नाही-
अधिकारक्षेत्र-उत्तर प्रदेश औद्योगिक विवाद कायदा, 1947
(1947 चा 28), कलम 34 (तरतूद) 5, 8.

अपीलकर्ता कंपनी मेसर्स एस. एम. यांना कामावर ठेवत
होती. त्यासाठी काही कामे करण्यासाठी चौधरी हे कंत्राटदार

सर्वोच्च न्यायालयाचा अहवाल

म्हणून काम करीत असत आणि कंत्राटदार त्यांच्या बदल्यात काही कामगारांना कंत्राटावर घेतलेले काम करण्यासाठी कामावर ठेवत असत. कंत्राटदार व त्यांचे कामगार यांच्यात वाद निर्माण झाल्याने कामगारांनी सामंजस्य मंडळाकडे अर्ज केला होता, त्यात कंपनी व कंत्राटदार दोघेही पक्षकार होते व दोन वर्षे बोनस न देणे, सणासुदीच्या सुट्ट्या न देणे, कंपनीतील कामगारांप्रमाणे कामगारांचे किमान वेतन निश्चित न करणे, कंत्राटी पद्धत रद्द न करणे अशा चार बाबींचा संदर्भ देण्यात आला होता. तडजोड अयशस्वी ठरल्याने सरकारने हा वाद उत्तर प्रदेश औद्योगिक विवाद कायदांतर्गत औद्योगिक न्यायाधिकरणाकडे पाठविला ज्यात वर नमूद केलेल्या चारपैकी केवळ तीन मुद्दे पाठविण्यात आले होते आणि करार प्रणाली रद्द न करण्याचा प्रश्न - संदर्भित केला गेला नव्हता. या संदर्भातील पक्षकार

8 मार्च 1960

याचिकाकर्ते कंपनी नव्हे तर कंत्राटदार आणि त्यांचे कामगार होते. तथापि त्यानंतरच्या अधिसूचनेद्वारे, सरकारने कंपनीला या वादात एक पक्षकार म्हणून सामील केले, परंतु मागील संदर्भ आदेशात सुधारणा केली नाही. सामंजस्याच्या मंडळासमोर असलेला वादाचा चौथा मुद्दा जोडला, तो म्हणजे कंत्राटी पद्धत रद्द न करणे. औद्योगिक लवादाने अनेक मुद्दे मांडले. त्यातील महत्त्वाचे म्हणजे संबंधित कामगार अपीलकर्त्या कंपनीचे किंवा कंत्राटदारांचे कर्मचारी होते का? आणि त्या निष्कर्षापर्यंत पोहोचले की ते खरे तर कामगार होते आणि प्रत्यक्षात कंपनीचे कर्मचारी होते. कंपनीने विशेष परवानगी द्वारे केलेल्या अपिलावर,

अशा संदर्भावरून हे कामगार कंपनीचे कामगार आहेत की कंत्राटदारांचे, या प्रश्नावर निर्णय घेण्याचे अधिकार

सर्वोच्च न्यायालयाचा अहवाल

लवादाला असू शकत नाहीत, कारण असा प्रश्न न्यायाधिकरणाकडे पाठविण्यात आला नाही.

दिवाणी अपिलीय अधिकार क्षेत्र : 1958 चे दिवाणी अपील क्रमांक 481.

राज्य औद्योगिक, न्यायाधिकरण यु.पी.च्या 29 जून 1957 च्या निर्णयातून विशेष परवानगीने अपील.

अलाहाबाद, 1956 च्या परिच्छेद क्रमांक 98 मध्ये.

एम. सी. सीतलवाड, भारताचे अॅटर्नी जनरल, एस.
एन.

अँडले, जे. बी. दादाचनजी, रामेश्वर नाथ आणि पी. एल.
व्होरा. अपीलकर्त्यांसाठी.

ए. डी. माथुर, प्रतिवादी क्रमांक 1 साठी.

8 मार्च 1960

जी. सी. माथुर आणि सी. पी. लाल प्रतिवादी क्रमांक 2
साठी.

जी. एन. दीक्षित आणि सी. पी. लाल मध्यस्थीसाठी
मार्च 8. 1960 रोजी न्यायालयाचा निर्णय देण्यात आला.

मा. वांचू. जे—हे विशेष परवानगीद्वारे करण्यात आलेले
अपील औद्योगिक न्यायाधिकरण अलाहाबादच्या
आदेशाविरुद्ध आहे. अपीलकर्ता यू. पी. इलेक्ट्रिक सप्लाय
कंपनी लिमिटेड, लखनौ, (पुढे कंपनी म्हटले जाते) आहे.
असे दिसते की कंपनी त्यासाठी काही कामे करण्यासाठी
मेसर्स एस. एम. चौधरी (पुढे कंत्राटदार म्हणून संबोधले
जाते) यांना कंत्राटदार म्हणून नियुक्त करित असे.
कंत्राटदार त्यांच्या बदल्यात कंत्राटावर घेतलेले काम

सर्वोच्च न्यायालयाचा अहवाल

करण्यासाठी अनेक व्यक्तींची नेमणूक करीत असत. 1956 मध्ये ठेकेदार आणि त्यांचे कामगार यांच्यात वाद निर्माण झाला आणि 6 जून 1956 रोजी कामगारांनी सामंजस्य मंडळाकडे अर्ज केला. या अर्जावर कंपनी व कंत्राटदार दोघेही पक्षकार होते व कामगारांनी सामंजस्य मंडळाकडे चार बाबी पाठविल्या होत्या, त्या म्हणजे (1) 1953-54 व 1954-55 या वर्षांचा बोनस न देणे; (2). सणासुदीच्या सुट्ट्या न देणे ; (3) या कंपनीत काम करणारे कामगारांचे किमान वेतन निश्चित न करणे. ; आणि (4.) कंत्राटी पद्धत रद्द न करणे. समेटासाठीचे प्रयत्न अपयशी ठरले त्यानंतर उत्तर प्रदेश सरकारने उत्तर प्रदेश औद्योगिक विवाद कायदा, क्र.28, 1947 चा, (पुढे कायदा म्हणून ओळखला जातो) अन्वये हे प्रकरण औद्योगिक अधिकरणाकडे पाठवले या प्रकरणाच्या संदर्भात चारपैकी केवळ तीन मुद्दे संदर्भित

8 मार्च 1960

करण्यात आले की जे सामंजस्य मंडळासमोर उपस्थित करण्यात आले होते. चौथा मुद्दा सामंजस्य मंडळासमोर मांडला होता तो (म्हणजे कंत्राटी पद्धत रद्द न करणे) संदर्भित करण्यात आला नाही. या संदर्भासाठी दोन पक्षकार होते- (1) कंत्राटदार आणि (2) त्यांचे कामगार. अपीलकर्ता या संदर्भाचा पक्षकार नव्हता. 13 ऑगस्ट 1956 रोजी कायद्याच्या कलम 3, 5 आणि 8 अन्वये उत्तर प्रदेश सरकार द्वारा आणखी एक अधिसूचना काढण्यात आली ज्यात 31 जुलै 1956 च्या अधिसूचनेद्वारे संदर्भित केलेल्या वादात कंपनीला पक्षकार म्हणून सामील करून घेतले. मात्र, 31 जुलै 1956 च्या संदर्भात नमूद करण्यात आलेल्या वादग्रस्त बाबींमध्ये तडजोड मंडळापुढे वादाचा चौथा मुद्दा जोडून, म्हणजे निरंतर पद्धत रद्द न करणे या कायद्याच्या कलम 4

सर्वोच्च न्यायालयाचा अहवाल

च्या तरतुदीनुसार सुधारणा करण्यात आली नाही, हे उल्लेखनीय आहे. जेव्हा हे प्रकरण औद्योगिक न्यायालयासमोर आले तेव्हा त्याने अनेक मुद्दे उपस्थित केले ; आणि पहिला आणि सर्वात जास्त. महत्वाचा मुद्दा असा होता - "कामगार संबंधित यू.पी. इलेक्ट्रिक सप्लाय कंपनी लिमिटेड, लखनौचे कर्मचारी आहेत की मेसर्स एस. एम. चौधरी, कंत्राटदार यांचे ? "

कंपनीचा मुख्य आक्षेप असा होता की, जर काही वाद असेल तर तो कंत्राटदार आणि त्यांचे कर्मचारी यांच्यात आहे आणि कंपनी आणि त्याच्या कामगारांमध्ये कोणताही वाद नाही. कंपनी आणि तिच्या कामगारांमधील कोणताही वाद लवादाकडे पाठविण्याचा सरकारचा कोणताही वैध किंवा कायदेशीर आदेश नाही आणि त्यामुळे हे प्रकरण न्यायाधिकारणाच्या कार्यक्षेत्रात येत नाही. त्यामुळे न्यायाधिकारणाला

8 मार्च 1960

अधिकार नाही, असा आक्षेप घेण्यात आला. गुणवत्तेच्या आधारे संबंधित कामगार हे कंपनीचे कामगार नसून कंपनी व या कामगारांमध्ये मालक व कर्मचारी यांचे नाते नाही व त्यामुळे असा आग्रह धरण्यात आला की कंत्राटदार आणि त्यांचे कामगार यांच्यातील वादात पक्षकार म्हणून कंपनीचा विचार करता येणार नाही. त्यामुळे मुख्य प्रश्न कोणता हे स्पष्ट आहे . न्यायाधिकरणाचे हे अधिकार क्षेत्र नाही की संबंधित माणसे कंपनीचे कामगार होते किंवा कंत्राटदारांचे. हा प्रश्न न्यायाधिकरणाकडे संदर्भीत करण्यात आला नव्हता. न्यायाधिकरण स्वतः म्हणते, " संबंधित कामगार हे कंपनीचे कर्मचारी होते का, हा या संपूर्ण प्रकरणाचा गाभा आहे , , . लवादाने या संदर्भातील पुराव्यांचा अभ्यास केला आणि हा निष्कर्ष काढला की हे कामगार प्रत्यक्षात आणि प्रत्यक्षात

सर्वोच्च न्यायालयाचा अहवाल

कंपनीचे कर्मचारी आहेत. आमच्यासमोर कंपनीच्या वतीने मुख्य युक्तिवाद असा आहे की, जुलै च्या जी. ओ. क्र. यू-464 च्या कलम 12 सह कलम 5 अन्वये सरकारला अधिकार आहे असे गृहीत धरले तरी 14 जुलै 1954 रोजी कंपनीला पक्षकार म्हणून विनंती करण्यासाठी लवादाने ठरविलेला मुख्य मुद्दा त्याच्याकडे पाठविण्यात आला नाही आणि न्यायाधिकरण केवळ 31 जुलै 1956 च्या संदर्भ आदेशात समाविष्ट असलेल्या वादाच्या तीन प्रकरणांवर निर्णय घेऊ शकते. त्यामुळे लवादाने संदर्भातील वादाच्या तीन बाबींच्या पलीकडे जाऊन संबंधित कामगार कंपनीच्या कामावर आहेत की कंत्राटदारांचे, या प्रश्नाचा निर्णय घेतला आहे, कारण हे प्रकरण त्यांच्या अधिका क्षेत्राच्या पलीकडील आहे आणि कधीच त्यांच्याकडे पाठवले नाही.

8 मार्च 1960

हा वाद कायम राहिला पाहिजे, असे आमचे मत आहे. .

आम्ही आधीच निदर्शनास आणून दिल्याप्रमाणे करार पद्धत रद्द न करण्याच्या प्रश्नासह सामंजस्य मंडळासमोर चार बाबी होत्या.

तसेच तडजोड मंडळासमोर केवळ कंत्राटदारच नव्हे तर कंपनीही पक्षकार होती, कारण साहजिकच कंत्राटी पद्धत रद्द न करण्याच्या प्रश्नामुळे कंपनीला कारवाईत पक्षकार म्हणून उपस्थित राहणे आवश्यक होते. मात्र सरकारने ३१ जुलै रोजी हा वाद न्यायाधिकरणाकडे पाठवला, तेव्हा वादग्रस्त बाबींमध्ये करार पद्धत रद्द न करण्यासंदर्भातील सामंजस्य मंडळासमोर असलेल्या चौथ्या मुद्द्याचा समावेश करण्यात आला नाही. त्यात कंपनीचाही वादातील एक पक्षकार म्हणून समावेश नव्हता, कारण संदर्भ-आदेशात वादातील केवळ

सर्वोच्च न्यायालयाचा अहवाल

दोन पक्षांचा उल्लेख आहे, म्हणजे कंत्राटदार आणि त्यांचे कामगार. अशा संदर्भावर कोणतेही अधिकारक्षेत्र असू शकत नाही. हे कामगार कंपनीचे कामगार आहेत की कंत्राटदारांचे, असा प्रश्न न्यायाधिकरणाकडे पाठविण्यात आला नाही. 13 ऑगस्ट 1956 रोजी कंपनीला या वादात 31 जुलैच्या अधिसूचनेद्वारे संदर्भित पक्षकार म्हणून सहभागी करून घेण्यात आले होते हे खरे आहे. 13 ऑगस्ट 1956 रोजी पक्षकार म्हणून कंपनीने केलेली विनंती कायदेशीर आणि वैध आहे की नाही याचा विचार करणे. असे गृहीत धरून कायदेशीर आणि वैध होते, वस्तुस्थिती अशी आहे की मुद्रा क्रमांक 1 आम्ही वर नमूद केले आहे जे या प्रकरणातील प्रश्नाचा गाभा आहे ते न्यायाधिकरणाकडे अजिबात पाठवले गेले नाही आणि 31 जुलै 1956 च्या संदर्भ आदेशात निर्दिष्ट केलेल्या वादाच्या तीन प्रकरणांपैकी उद्धवले नाही. अशा

8 मार्च 1960

परिस्थितीत लवादाने ज्या आदेशाद्वारे हे कामगार कंपनीचे कामगार असल्याचा निर्णय दिला तो त्याच्या अधिकारक्षेत्राबाहेरचा होता. लवादाचा संपूर्ण आदेश कंपनीच्या विरोधात आहे आणि म्हणूनच तो पूर्णपणे अधिकारक्षेत्रा शिवाय रद्द केला गेला पाहिजे आणि आम्हाला . गुणवत्तेबद्दल कोणतेही मत व्यक्त करण्याची आवश्यकता नाही. म्हणून आम्ही अपील मंजूर करतो आणि अपीलकर्त्याविरुद्ध लवादाचा आदेश रद्द करतो. अशा परिस्थितीत आम्ही खर्चाबाबत कोणतेही आदेश देत नाही.

अपील मंजूर .

सर्वोच्च न्यायालयाचा अहवाल

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

X-X-X-X